

SKANDÁL MILOSRDENSTVÍ

GRZEGORZ RYŚ

V roce 2015 vyhlásil papež František mimořádný Svatý rok milosrdenství (8. prosince 2015 – 20. listopadu 2016). Vybídl nás k tomu, abychom znovu promýšleli, především však nově zakoušeli (!), kdo je vlastně Bůh zjevený v Ježíši Kristu. Ježíš Nazaretský, který se stal skrze událost vtělení „viditelnou tváří Boha“, je rovněž „tváří milosrdenství“ – *Misericordiae Vultus* (jak zněl název papežské buly pro zahájení Roku milosrdenství – *pozn. red.*).

Jedná se o zkušenost zásadní, z podstaty kerygmatickou, primární. Primární ne ve smyslu chronologickém (nejprve toto a pak další aspekty křesťanské zvěsti), ale spíš kvalitativním: Při evangelizaci jde o zkušenost naprosto klíčovou, která se vrací při každé další etapě evangelizace. Ať už církev hlásá či koná cokoliv, pouští-li se do jakýchkoli nových úvah a aktivit – všechno musí vycházet z tohoto základu, z kerygmatu, jehož syntézou je MILOSRDENSTVÍ!

Ježíš nám zjevuje, kdo je Bůh, kým je od věčnosti a v celých dějinách spásy – a tedy od prvních stránek Bible:

Bůh hledající Adama, který se po svém hříchu před ním začal schovávat. Bůh obnovující dialog s bratrovrahem Kainem, jehož čelo označil znamením; nikoli cejchem, nýbrž znamením na jeho ochranu! Bůh, který posílá své anděly, aby vyvedli Lota ze Sodomy odsouzené ke zkáze, navzdory jeho nerozhodnosti. Bůh, který vyvádí Izraelity z Egypta, aniž by čekal, až budou připraveni – s chlebovým těstem, které nestačilo vykvasit... Bůh žalmů o milosrdenství, Bůh proroků milosrdenství (což jsou *de facto* všichni). A možná úplně nejvíc Bůh Jonášův, Bůh prokazující milosrdenství smrtelným nepřátelům Izraele, a to ještě ve spolupráci s prorokem!

A pak je to Bůh cizinky Rút – opovrhované Moábky, z níž učinil pramáti Davida a Mesiáše. Bůh JUDITY – Ochránce a Osvoboditel. Bůh JÓBŮV – nepochopitelný a tajemný, který však odmítá, abychom karikovali jeho obraz a redukovali jej na retribuční, čistě mechanickou spravedlnost... Bůh, jenž dokáže ovládnout spíše svůj hněv než své milosrdenství, poněvadž jeho hněv trvá jen chvíli, zatímco jeho milosrdenství je věčné.

Bůh JEŽÍŠE KRISTA – jeho učení a díla; Bůh podobství o milosrdenství; Bůh příkázání lásky k nepřátelům; Bůh chudáků, nemocných a těch, jimž se

děje křivda; Bůh slepých, chromých, ochrnutých, malomocných, hladových a žízňových; Bůh oplakávající své zemřelé; Bůh celníků a hříšníků; Bůh Marie Magdaleny, stejně jako ženy přistižené při cizoložství. Bůh Petra – „Skály“ navršené z písku. Bůh apoštola Jana, velkého hlasatele lásky, původně však „syna hromu“. Bůh jeho bratra Jakuba, prvního mučedníka mezi apoštoly, jehož původní ambicí bylo přední místo, pozice moci! Bůh vysílající s poselstvím víry nevěřícího Tomáše. Bůh farizea Saula, který se stal Pavlem, apoštolem národů!

Takový se ukazuje Bůh i po celé dějiny Nové smlouvy. Je to i Bůh svatého Augustina, největšího z učitelů církve, po řadu let ponižovaného svými pády a bezmocného vzhledem ke své hříšnosti. Bůh svatého Františka, který se hlouběji obrátil po setkání s malomocným. Bůh svatého Ignáce z Loyoly, který k němu našel cestu až v době, kdy se léčil z těžkých ran utřazených v boji. Bůh blahoslaveného Karla Foucaulda, nábožensky lhostejného rozmařilce, jehož proměnila a přivedla k obrácení zkušenost víry saharských nomádů – muslimů.

Poznání Ježíše Krista, nebo lépe zkušenost toho, kým On je – jsou klíčové i pro naše porozumění sobě samým, každého jednotlivce i společenství, jež vytváříme. Smyslem existence Církve je přece služba Bohu prostřednictvím evangelizace, a tedy služba

tomuto vztahu Boha vůči člověku a světu. Církev se musí nacházet „uvnitř“ tohoto spásonosného vztahu: nemůže – nemá právo! – zakládat své poslání někde mimo něj, mimoběžně nebo na jiných základech. Ti, kdo zakusili Boží milosrdenství, předávají či zprostředkovávají tuto zkušenost i ostatním. Nemohou si ji totiž nechat jen pro sebe. Nejde o žádné teorie: je tu řeč o „svědectví života“!

V teoretické rovině je nepochybně místo pro sofistickované úvahy typu: „Milosrdenství? Opravdu? Ale co spravedlnost?! A v jakém pořadí či poměru? Za jakých podmínek? Kam až...?“ atd. Rád bych však zopakoval, že zde nezkoumáme nějaké abstraktní „postoje“ nebo „hodnoty“. Zásadní je živá zkušenost toho, kdo je Bůh, jaký je jeho nejdůležitější přívlastek: V čem spočívá jeho svatost? Jaká je láska, která je jeho podstatou? Je to vždy láska milosrdná?

Není to ale spíš tak, že čím míň svět chápe povahu milosrdenství, čím míň se lidem nabízí zkušenost odpuštění, čím víc jsou svědky ničivého násilí, útisku a odlidštěné podoby smrti, čím víc svět tíhne k tyranizující a nezodpovědné nadvládě člověka nad člověkem a nad celým stvořením (srov. papež František, *Laudato si'*)..., tím rozhodněji a vytrvaleji nás Bůh vede k poznání toho, že on je milosrdný Otec – té dávno zjevené pravdy o sobě?! Copak to není klíč k chápání nauky a poslání takových lidí, jako byla svatá Terezie

z Lisieux, svatá Faustyna, svatý Jan Pavel II. a v současné době i papež František?

Přes všechny naléhavé otázky, které se rodí z dynamického „dnes“ Církve, se vás osměluji pozvat k četbě *Skandálu milosrdenství*.

arcibiskup Grzegorz Ryś

ÚVOD

VOLEJ, ŽE ŽIJEŠ!

„Nyní je den spásy!“ (2K 6,2)

Evangelium není mrtvá litera. Nepřipomíná nám jen události staré dva tisíce let, ale – zejména pokud se čte při liturgii – zpřítomňuje tyto události v našem středu. Dějiny spásy nejsou završeny, nýbrž trvají a naplňují se v životě každého z nás, stejně jako v životě církve. Bibličtí hrdinové nejsou až tak „dávnící“, jak by nám mohla sugerovat propast času, jež nás od nich dělí. Putujeme-li po Svaté zemi, můžeme se dotýkat míst, kde prožívali svůj život. Čteme-li Písmo svaté, poznáváme je samotné. A spolu s nimi objevujeme Boha.

Osudy biblických hrdinů jsou totiž příběhy o setkání Boha s člověkem. Radostná zvěst tkví právě v tom, že podobné setkání může zakusit každý z nás. A to je víra: osobní vztah s Ježíšem Kristem – tvůj i můj –, prožívaný v církvi, a tedy ve společenství.

Nicméně toto vědomí nám možná dost zevšednělo. Navzdory úsilí papeže Benedikta XVI., který celý svůj pontifikát založil na tom nejprostějším sdělení, jaké si křesťan dokáže představit. I navzdory svědectví, jaké

podává papež František, který důrazně připomíná, že vztah s Bohem je zdrojem života křesťana a základem křesťanského vztahu k bližním.

Vztah Boha a člověka je ale v něčem zvláštní. Hlavní zákon, jímž se řídí, není vůbec zákon, nýbrž láska. A to láska nejradikálnější, jaká může být – milosrdenství. „Radikální“ nikoli v běžném smyslu toho slova, nýbrž v tom původním: latinské *radicalis* pochází od slova *radix* neboli kořen. Jedná se tedy o lásku prvotní, hluboce zakořeněnou. Radikálnost víry vychází z této podstatné, radikální lásky, rodí se z objevení a nového přijetí vlastních kořenů. Jak říká apoštol Pavel, křesťan je ve své víře „zakořeněný“ v osobním vztahu s Ježíšem, na něm „staví“ svou existenci (srov. Ko 2,6-8).

Obílené hroby

Scénář víry vypadá tak, že člověk tento vztah narušuje, zatímco věrný a milující Bůh mu jde stále naproti, aby ho obnovoval. Ve vzdoru opouštíš rodný dům, avšak otec na tebe čeká a vychází ti vstříc.

Milosrdenství je velkým Božím tajemstvím a v očích lidí obrovským skandálem. Zahrnuje v sobě to, s čím míváme největší problém: soucit, odpuštění a obrácení. Neklade si podmínky, nezná žádné hranice. Dává se zdarma. Ale zároveň se podobá světlu: když dopadá na náš život, spatřujeme i to, co je v něm temné.

Jsme otroci. Jsme vrazi. Jsme lháři a zaprodanci. Zabijíme Krista, a tím zabijeme i sami sebe. To je vskutku špatná zpráva. Opravdu zvláštní a hluboce dojemný je Izajášův text, kde nás Bůh vyzývá k obrácení: „I kdyby vaše hříchy byly jako šarlat, zbělejí jako sníh, i kdyby byly rudé jako purpur, budou bílé jako vlna. [...] Když však odmítnete a budete se zpěčovat, bude vás požírat meč“ (srov. Iz 1,10-20).

Ve světle milosrdenství jasně vidíme, jaká je pravda o nás samých, jak schizofrenní bývá naše víra. Lidem, kteří se pyšnilí vlastní vírou, Ježíš přece říkal: „Běda vám, zákoníci a farizeové, pokrytci! Podobáte se obíleným hrobům, které zvenčí vypadají pěkně, ale uvnitř jsou plné lidských kostí a všelijaké nečistoty“ (Mt 23,27).

To platí o tobě, o mně, o nás i o církvi. Ale existuje ještě podstatnější pravda: „I kdyby ustoupily hory a pohnuly se pahorky, moje milosrdenství od tebe neodstoupí a smlouva mého pokoje se nepohne, praví Hospodin, tvůj slitovnick“ (Iz 54,10).

Někde hluboko v nás je vepsána smlouva Boha s člověkem založená na jeho lásce, jež nezná hranic. Ve Starém zákoně se objevují hlavně dva termíny týkající se milosrdenství: *hesed* a *rahamim*. První nás odkazuje k věrnosti, druhý k mateřské lásce. Jeden se váže ke smlouvě s Bohem, druhý k mateřskému lůnu. Neboť „cožpak může zapomenout žena na své

pacholátko, neslitovat se nad synem vlastního života? I kdyby některé zapoměly, já na tebe nezapomenu“ (Iz 49,15).

Kronikář milosrdenství

Milosrdenství je tedy radikální téma. Bible hovoří jak o Hospodinově milosrdenství, tak o milosrdenství mezi lidmi. Jestliže však sestoupíme na prazákladní rovinu, pak takové rozlišení ztrácí smysl. Ukazuje se, že pokud vůbec chápeme, co milosrdenství znamená, a chceme-li ho uskutečňovat ve svém životě, vděčíme za to Bohu. Neexistuje jiný důvod našeho milosrdenství vůči druhým než to, že jsme nejprve sami zakusili milosrdenství Boží. A pro křesťany není jiné cesty než milosrdenství, neboť každý člověk potřebuje dobrou zprávu o Bohu, který přišel, aby svět spasil, nikoli aby jej soudil (srov. J 12,47).

Průvodcem ohledně Božího milosrdenství je evangelium podle Lukáše. V Novém zákoně čteme mnohá svědectví o Kristově životě, ale právě svatý Lukáš se nejvíce zaměřil na dobrotivost, již Ježíš projevuje vůči hříšníkům. Stejně jako Marek popsal zázraky, které Ježíš činil, podobně jako Jan zdůraznil lásku jako motiv Božího působení ve světě, tak jako Matouš přibližoval Boží království, ale nejen to: Lukáš po sobě

zanechal ta nejkrásnější svědectví o Ježíšových setkáních s hříšníky a uchoval nám základy Ježíšovy nauky o milosrdenství.

Právě v Lukášově evangeliu (a jenom zde!) nacházíme líčení Ježíšova setkání s hříšnou ženou, která mu pomazala nohy vzácným olejem (7,36-50), epizodu s vrchním celníkem Zacheem (19,1-10) a zprávu o dobrém lotrovi, jenž projevil soucit s Ježíšem na kříži (23,40-43). Pouze Lukáš nám zaznamenal dvě nejkrásnější Ježíšova podobenství o Božím milosrdenství. První pojednává o milosrdném Samariťanovi (10,25-37), druhé o milosrdném otci a dvou bratrech (15,11-32). Obě ukazují, jak vypadá setkání člověka s Bohem.

Lukáš uvádí tato podobenství v části svého evangelia, kde představuje Ježíše jako potulného učitele. „Když se naplňovaly dny, kdy měl být vzat vzhůru, upjal svou mysl k cestě do Jeruzaléma“ (9,51). Jeho cílem však není samo město, ale to, co se v něm má odehrát. V následujících deseti kapitolách podává evangelium zprávu právě o tomto Ježíšově putování, během nějž Kristus ukazuje, jak se tajemství milosrdenství naplňuje v konkrétních, běžných životních situacích. A právě u Lukáše končí Horské kázání výzvou milovat své nepřátele, již vyjadřuje slovy: „Budte milosrdní, jako je milosrdný váš Otec“ (srov. L 6,27-36).

Posledních pět minut

Takové je dnes křesťanské *kérygma*.

Kérygma neboli zvěst, kterou toužíš vykřičet, pokud víš, že ti zbývá posledních pět minut života. Když Petr (spolu s Janem) vyzýval Židy k obrácení, mluvil k nim v tomto duchu, přičemž spojoval špatnou zprávu s tou dobrou:

„Původce života jste zabili, Bůh ho však vzkřísil z mrtvých a my jsme toho svědky. A protože tento člověk, kterého tu vidíte a poznáváte, uvěřil v jeho jméno, moc Ježíšova mu dala sílu a zdraví – a víra, kterou v něm jméno Ježíšovo vzbudilo, úplně ho uzdravila před vašimi očima. [...] Proto činite pokání a obraťte se, aby byly smazány vaše hříchy“ (Sk 3,15-16.19).

Kérygma jsou výroky, které pronášíš s vědomím, že na nich závisí všechno; možná jde o tvá poslední slova. Říkáš tedy jen to, co považuješ za nejdůležitější. Ukazuješ, že nad špatnou zprávou zvítězila ta dobrá: *Bůh je milosrdný. Nastává Království nebeské. Člověče, utápíš se v hříchu, jsi otrokem vlastních slabostí, sahá po tobě smrt. Den za dnem zabiješ Krista. Avšak láska Boha, který tě povolal k životu a vydal za tebe na smrt vlastního Syna, tě vysvobodí ze všeho zla. Bůh milosrdný miluje a odpouští. Vychází ti vstříc. Nepocházej to setkání!*

Kairos – čas spásy

Kdyže má nastat?

Dnes! Nyní. V tuto chvíli. Ježíš říká Zacheovi: dnes musím zůstat v tvém domě. Když pak je u něho hostem a Zacheus prožije své obrácení, Kristus prohlašuje: „Dnes přišlo spasení do tohoto domu“ (L 19,5-9).

Nepromarni tuto přítomnou chvíli, neboť v ní se ukrývá tvá chvíle milosti. Okamžik, který se může stát věčnou spásou. „Napomínáme vás,“ psal apoštol Pavel v již druhém dopise nepokorné církvi v Korintu, „abyste milost Boží nepřijímali naprázdno, vždyť je psáno: ‚V čas příhodný jsem tě vyslyšel, v den spásy jsem ti přispěl na pomoc‘ (Iz 49,8). Hle, nyní je čas příhodný, nyní je den spásy!“ (2K 6,1-2).

Obrácení nelze odkládat na později. I kdybys měl na starost tisíc neodkladných věcí, musíš využít tuto jedinečnou chvíli. „Nedělejte si starost o zítřek; zítřek bude mít své starosti. Každý den má dost vlastního trápení,“ hlásá Ježíš (Mt 6,34). Buď připraven nyní, dnes, protože zítřek nemáš ve své moci.

Když chtěli Řekové definovat čas, používali dva termíny: *chronos* a *kairos*. *Chronos* byl čas, jehož plynutí měříme hodinkami, zatímco *kairos* znamenal danou chvíli. V Chronově chrámu Řekové stavěli sochu Kai-*ra*. Kairos byl znázorňován jako mladý urostlý muž.

I

BÝT VĚRNÝ SÁM SOBĚ

(MILOSRDNÝ SAMARITÁN)

„Jdi a jednej také tak.“ (L 10,37)

Pokud – nedej Bože – věřící člověk spatřuje v postavě milosrdného Samaritána sám sebe, znamená to, že toto klíčové podobenství vůbec nepochopil. Ale chápu, kdo by se chtěl vidět v tom druhém z popisovaných hrdinů: v člověku zbitém, polomrtvém, kterého nechali ležet nahého u cesty? Ne, taková situace se nás už vůbec netýká. Máme o sobě trochu lepší mínění...

Jenže podobenství *O milosrdném Samaritánovi* (L 10,25-37) je podle nejstarší exegetické tradice církve podobenstvím o vztahu Boha a člověka. Je to především obraz vztahu milosrdného Stvořitele vůči zraněnému stvoření. Samaritánem je zde Kristus, zatímco člověk napadený lupiči je každý z nás, ale i lidstvo jako takové.

Máme-li však tento obraz správně pochopit, je třeba si všimnout několika detailů.

Naše rány

Napadený člověk se nacházel na cestě z Jeruzaléma do Jericha. Byl to tedy někdo, kdo se vzdaloval od Boha. Naznačuje to symbolicky směr jeho cesty: směřoval nikoli ke chrámu, nýbrž pryč od něho, přičemž sestupoval do údolí (zatímco když šel do chrámu, tak vystupoval na horu) – neboli degradoval se, ponižoval sám sebe.

Cestou ho napadnou lupiči, kteří ho připraví o všechno, zbijí a nechají napospas osudu. Tato cesta se už dřív těšila nevalné pověsti, což trvalo ještě dalších pět století. Lupiči sice nejsou v podobenství blíže popsáni, avšak mohli bychom na ně snadno ukázat. Na této cestě přece řadí podnes.

Tradice církve nám totiž připomíná, že je tu trojí velký nepřítel: tělo, svět a ďábel. *Duchovní výroky* svatého Jana od Kříže, které do polštiny přeložil bratr Albert Chmielowski, uvádějí, že právě tyto nepřátele na nás dorážejí při cestě životem. A navíc se druží mezi sebou. Když zaútočí jeden, druhý mu okamžitě přispěchá na pomoc. Nelze tedy bojovat jen na jedné frontě. Jinak se stane to, před čím nás varoval Ježíš: nečistý duch vyjde z člověka, ale když se vrátí a nalezne svůj dům „prázdný, vyčištěný a uklizený“, přivede s sebou sedm jiných duchů, takže „konce toho člověka jsou horší než začátky“ (srov. Mt 12,43-45).

Ve shodě se svatým Janem od Kříže přitom bratr Albert tvrdí, že mezi těmito třemi nepřáteli bychom se měli nejvíce obávat těla. Těla – neboli sami sebe. Stačí připomenout Ježíšův spor s farizeji, který se týkal rituální čistoty a znesvěcení. Už po veřejné výměně názorů ho učedníci trápili stejnou otázkou. Tehdy jim vysvětloval: „Nerozumíte, že nic, co zvenčí vchází do člověka, nemůže ho znesvětit, poněvadž mu nevchází do srdce, ale do břicha a jde do hnoje? [...] Co vychází z člověka, to ho znesvěcuje“ (srov. Mk 7,1-23).

My ale umanutě uvažujeme jinak: za všechno zlo obviňujeme svět. Svět je zlý, prohnílý a nepřátelský. Za všechno můžou politici, média, zednáři... a možná ještě cyklisti! Tělo (sebe) obviňovat nebudeme; nemůžeme se přece stavět sami proti sobě. Satana také ne – ostatně v mnoha případech ho ani nelze dobře identifikovat, vždyť je otcem lži a působí skrytě.

A přitom ani svět, ani satan nemají tak ničivý potenciál vůči lidem jako sám člověk. Člověk, který žije svévolně a následuje výhradně své vlastní choutky, sám si rozhoduje o tom, co je dobré a zlé... Člověk zamilovaný sám do sebe.

Ale neklamme se: neexistuje člověk, který by dokázal tyto nepřátele přemáhat. Jsme od nich celí potlučení. Já rovněž. Někdy víc, jindy méně. Býváme však oloupeni o všechno a zůstáváme úplně nazí, tak jako ten zbitý člověk v podobenství.

OBSAH

Předmluva autora.....	5
-----------------------	---

ÚVOD

VOLEJ, ŽE ŽIJEŠ!

Obílené hroby	12
Kronikář milosrdenství	14
Posledních pět minut.....	16
Kairos – čas spásy	17

I

BÝT VĚRNÝ SÁM SOBĚ

(MILOSRDNÝ SAMARITÁN)

Naše rány.....	20
Překonat nepřátelství	23
Chceš-li žít	25
Osobní nepřátelé Pána Boha	28
Ohnisko lásky	29
Kalkulování.....	30
Hesed.....	32

II

VĚRNÝ TOBĚ

(OTEC MARNOTRATNÝCH SYNŮ)

Hledej, dokud nenajdeš.....	38
Posloucháš, nebo reptáš?	40

Ponížení.....	42
Naši bůžci	43
Běžel mu naproti... ..	45
Rahamim	48
Políbení.....	50
Navrácení důstojnosti	52
Závistivec.....	53
Hřích krutosti	55
Tak blízko, tak daleko.....	57

III

SKANDÁL MILOSRDENSTVÍ

Vyvolení, zkouška, oběť (Abraham a Izák).....	62
Odejdi kvůli sobě.....	62
Bojíš se Boha	64
„Akedá“	67
Z vlastní vůle	69
Utrpení, smrt, pokoj (Vzkříšený Ježíš)	72
Malý kousek smrti	74
Papír, pero a inkoust	76
Očistná koupel.....	77
Dech života	79
Zrada, věrnost, návrat	82
Kain a Ábel.....	83
Cos to učinil?	83
Goel	84
Jonáš.....	87
Šikmý svah.....	88

Rozzlobený na Boha	89
Něco víc... ..	93
Apoštol Petr.. ..	95
Já nikdy!.....	97
„Jdi za mne, satane!“	99
Naděje větší než slabost.....	101

IV

ŠKOLA ODPUŠTĚNÍ, LEKCE OBRÁCENÍ

Poznat Boha (Anna a Simeon)	109
Měj odvahu volit (Zrazující a zrazení).....	115
Odolej tomu pohledu (Zacheus).....	120
Přijmi slovo (Cizoložnice).....	127
Přizvi církvev (Ochrnutý)	133

V

LÁSKA A PŘIKÁZÁNÍ

Pouze pro svobodné.....	142
Jařmo víry	144
Nelítostný dlužník	149
Nemilovaná Láska	151
Zákon vepsaný v srdci	153
Milosrdný Otec	155

ZÁVĚR

Spravedlnost podle srdce	159
Epilog.....	163